

MERÉNYI-METZGER GÁBOR

Kutatás Amade László életének anyakönyvi forrásai után

Várkonyi báró Amade László (1704–1764) életútja, irodalmi munkássága már teljes egészében ismert és feldolgozott. Életének anyakönyvi forrásait azonban eddig senki nem kereste, így azok többnyire ismeretlenek voltak a számunkra. Ezért jómagam arra vállalkoztam, hogy megtaláljam, illetőleg feldolgozzam ezeket az eredeti dokumentumokat. Kutatásaimat nagyrészt siker koronázta, így az alábbi közleményben publikálásra kerülhetnek Amade László életének – saját magának és legszűkebb családjának – keresztelési, házassági és halálozási anyakönyvi adatai.

Báró Amade László és családjának életrajzi adatait a legújabb magyar lexikonok, a legfrissebb és egyben legpontosabb, 2004-ben megjelent életrajza, valamint egy, 2015-ben megvédett doktori értekezés az alábbiak szerint adja meg: Amade László a Pozsony vármegyei Bősön (ma a szlovákiai Gabčíkovo) született 1704. július 26-án, báró Amade Antal és báró Horváth-Simoncsics Mária Rozália fiaként.¹ 1729-ben kötött házasságot Orczy Zsuzsannával.² E frigyből egyetlen gyermeke származott, a Heves vármegyei Tarnaörsön, 1730. október 23-án megkeresztelt Zsuzsanna.³ Felesége nem sokkal később, 1730. november 7-én elhunyt, és a gyöngyösi Szent Bertalan-templomban temették el november 12-én.⁴ A következő évben Pesten Zsuzsanna lánya is meghalt, őt 1731 júniusában a belvárosi plébániatemplomban helyezték örök nyugalomra.⁵ A megözvegyült Amade László 1736-ban ismét megnősült, feleségül véve Paulina Weltzlt,⁶ aki 1754-ben⁷ hunyt el. Az özvegy férj a Pozsony vármegyei Felbáron (ma a szlovákiai Horný Bar) 1764. december 22-én távozott az élők sorából,⁸ s a szintén Pozsony vármegyei Szentantalon (ma a szlovákiai Báč) temették el.⁹

1 AJKAY Alinka, *Amade László életrajza = Amade László versei*, s. a. r. SCHILLER Erzsébet, AJKAY Alinka, Bp., Balassi, 2004 (Régi Magyar Költők Tára: XVIII. század, 7), 23; *Magyar Katolikus Lexikon*, főszerk. DIÓS István, Bp., Szent István Társulat, 1993 (a továbbiakban: MKL), I, 207; *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, főszerk. MARKÓ László, Bp., Magyar Könyvklub, 2001 (a továbbiakban: ÚMÉL), I, 108.

2 AJKAY, i. m, 26; B. GÁL Edit, *Orczy István: Az egri püspöki provizorságtól, a királyi tanácsosi címig*, PhD-értekezés, Eger, 2015, 94; MKL, I, 207; ÚMÉL, I, 108.

3 B. GÁL, i. m, 94.

4 AJKAY, i. m, 27; B. GÁL, i. m, 95.

5 B. GÁL, i. m, 95.

6 AJKAY, i. m, 28; ÚMÉL, I, 108.

7 AJKAY, i. m, 30.

8 AJKAY, i. m, 31; MKL, I, 207; ÚMÉL, I, 108.

9 AJKAY, i. m, 31.

Amade László születése

A legfrissebb irodalmi források szerint báró Amade Antal és báró Horváth-Simoncsics Mária Rozália másodszülött fia, László a Pozsony vármegyei Bősön látta meg a napvilágot 1704. július 26-án. Ipolyi Arnold írta 1858-ban, hogy „Bős 1561-ben Somorja, 1634-ben Várkony filiája volt” és az „Anyakönyveit 1725-től vezették”.¹⁰ Bős tehát 1704-ben Várkony filiája, azaz leányegyháza volt. Ennek ellenére sem a Pozsony vármegyei várkonyi (ma a szlovákiai Vrakúň), sem a somorjai (ma a szlovákiai Šamorín) római katolikus anyakönyvekben nem szerepel a keresett bejegyzés.

Ezután átnéztem még a család közeli birtokainak, illetve a még „esélyes” településeknek, Felbárnak (ma a szlovákiai Horný Bar), a Pozsony vármegyei Vajkának (ma a szlovákiai Vojka nad Dunajom), Nagyszombatnak (ma a szlovákiai Trnava), Pozsonynak (ma a szlovákiai Bratislava), Dunaszerdahelynek (ma a szlovákiai Dunajská Streda), Gellének (ma a szlovákiai Holic), Vásárútnak (ma a szlovákiai Trhová Hradská), Nagypakának (ma a szlovákiai Veľká Paka) a római katolikus matrikuláit, de hiába. Mivel „a fiatal pár Győröt is szívesen lakozott”,¹¹ ahol saját háza volt az édesapának, megnéztem még a Győr-belvárosi és a Győr-újvárosi római katolikus anyakönyveket is, de azokban sem szerepelt Amade László keresztelési bejegyzése.

Így nem maradt más választásom, mint hogy a legfrissebb irodalomtörténeti munkákra hivatkozva kijelentsem: báró Amadé László *valószínűleg* Bősön, 1704. július 26-án látta meg a napvilágot. A neve pedig talán azért nem szerepel egyetlen anyakönyvben sem, mivel a család házi káplánja keresztelte meg. Bősön a 17. század végén ugyanis működött ilyen egyházi személy. Ipolyi Arnold írja, hogy „1694-ben egy Gáspár nevezetű ferences barát, a várkastély káplánja szolgáltatta a szentségeket”.¹² S miért ne lehetett volna ez így tíz évvel később, 1704-ben is?

Amade László első házassága

Mint fentebb említettem, a szakirodalom szerint báró Amade László és Orczy Zsuzsanna 1729-ben kötött házasságot. Arról azonban, hogy hol és pontosan mikor került sor az esküvőre, eddig nem voltak információink.

Az örömapának, (1731-től báró) Orczy Istvánnak ekkoriban két helyen volt reprezentatív kastélya: Pesten, a Herrengasse utca 45. szám alatt, illetve Tarnaörsön. Az esküvő pedig egészen bizonyosan a „lányos háznál” volt, hiszen Amadééknak nem volt annyi pénze, hogy állják a lakodalmat.¹³ Ennek ellenére azonban sem Pest-belvárosi (a 18. században még csupán ez az egyetlen római katolikus plébánia működött a városban), sem pedig a Heves vármegyei erki és jászódzsai egyházközségek matrikuláiban

10 IPOLYI Arnold, *Csallóközi uti-képek*, s. a. r. KONCSOL László, Bratislava, Kalligram, 1993, 143.

11 GÁLOS Rezső, *Báró Amade László győri háza*, Győri Szemle, 4(1933)/7–9, 179.

12 IPOLYI, *i. m.*, 143.

13 Báryné dr. Gál Edit írásbeli közlése, 2015. dec. 1.

sincs benne a házasságkötés ténye. (Tarnaörs a jászdózsai, majd az erki plébánia filiája, azaz leányegyháza volt, s csak 1936-ban vált önálló egyházközséggé.)¹⁴ Megjegyzendő azonban, hogy a 18. század elején az erki anyakönyveket igen felületesen vezették; az 1728 és 1730 közötti évekből például hiányoznak az esketési bejegyzések. Jómagam tehát azt tartom a legvalószínűbbnek, hogy – az anyakönyvi forrás hiányának ellenére – báró Amade László Tarnaörsön vette feleségül Orczy Zsuzsannát.

Amade László lányának születése

A szakirodalmi források szerint báró Amade László és Orczy Zsuzsanna egyetlen lánya, Zsuzsanna az erki egyházközséghez tartozó Tarnaörsön, 1730. október 23-án látta meg a napvilágot.

Az erki római katolikus plébánia matrikuláiban – melyek mikrofilmmásolatai a Magyar Országos Levéltárban vannak – sikerült is megtalálnom a keresett anyakönyvi bejegyzést. A latin nyelvű dokumentum szerint 1730. október 23-án keresztelték meg „Ill[ustrissi]mo D[omi]no Ladislav Amade et Susanna Orczy” (méltóságos Amade László úr és Orczy Zsuzsanna) lányát, a Tarnaörsön született „Rosalia Juditha Susanna Anna” (Rozália Judit Zsuzsanna Annát).¹⁵

Amade László első feleségének halála

Mint már idéztem, báró Amade Lászlóné született Orczy Zsuzsanna 1730. november 7-én távozott az élők sorából, s a gyöngyösi Szent Bertalan-templomban temették el.

A gyöngyösi Szent Bertalan római katolikus plébánia matrikuláiban – melyek mikrofilmmásolatait a Magyar Országos Levéltár őrzi – sikerült megtalálnom a keresett anyakönyvi bejegyzést. A latin nyelvű dokumentum szerint az 1730. november 7-én elhunyt „Sp[ectabi]lis Magnifici Baronis Ladislav Amade” (tekintetes és nagyságos báró Amade László) feleségét, „Sp[ectabi]lis D[omi]na Susanna Orczy” (tekintetes Orczy Zsuzsanna asszonyt) november 12-én temették el az „Eccl[es]ia S. Bartholomaei” (Szent Bertalan-egyházban, azaz templomban).¹⁶ Arról azonban, hogy pontosan hol halt meg az asszony, hallgat a fenti forrás. Nyilvánvalóan nem Gyöngyösön, mivel akkor nem vártak volna öt napot a temetéssel. Nagy valószínűséggel Orczy Zsuzsanna halála Tarnaörsön következett be, hiszen akkoriban itt élt a férjével, s két héttel az elhunyt előtt itt született a lánya is.

14 Soós István, *Az egri egyházmegyei plébániák történetének áttekintése*, Bp., Szent István Társulat, 1985, 241.

15 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL), X 2617, Az erki római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilmmásolatai: Vegyes anyakönyvek, 7. kötet, 30. fol.

16 MNL OL, X 2620, A gyöngyösi Szent Bertalan római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilmmásolatai: Vegyes anyakönyvek, 3. kötet, 497. fol.

Amade László lányának halála

A legfrissebb szakirodalmi források szerint báró Amade László és Orczy Zsuzsanna lánya, Zsuzsanna 1731-ben hunyt el, és a pesti belvárosi plébániatemplomban temették el.

A Budapesti-belvárosi római katolikus főplébánia matrikuláiban – melyek mikrofilmmásolatait szintén a Magyar Országos Levéltár őrzi – sikerült megtalálnom a keresett anyakönyvi bejegyzést. A latin nyelvű dokumentum szerint az 1731. június 1-én, 9 hónapos korában elhunyt „Susanna, Filia Baronis Amade” (Zsuzsanna, báró Amade lányát) „ad Portam Parochiae” (a plébánia kapujánál) temették el.¹⁷ Ezek szerint a kis baronesse-t – a szakirodalmi forrásokkal ellentétben – nem a Pest-belvárosi plébániatemplomban helyezték örök nyugalomra, hanem a templom melletti temetőben. Ezt a sírkertet a 18. század végén bezáratták, majd teljesen felszámolták.¹⁸

Amade László második házassága

A szakirodalom szerint báró Amade László 1736-ban vette feleségül Paulina Weltzelt. Arról azonban, hogy hol és pontosan mikor került sor az esküvőre, eddig nem voltak információink.

Hosszas kutatás után végül a brnói Szent Jakab római katolikus plébánia (Římskokatolícky farní úřad sv. Jakub) matrikuláiban – melyek a Morvaországi Tartományi Levéltár (Moravský zemský archiv v Brně) őrizetében vannak – találtam meg a keresett anyakönyvi bejegyzést. A latin nyelvű dokumentum szerint a brnói Szent Jakab-templomban 1736. július 30-án kötött házasságot „D[ominus] Ladislaum Baronem Amade” (báró Amade László úr), a császári-királyi Hávör huszárezred kapitánya és „D[omi]ni Aloisi Weltzel” (Alois Weltzel úr) törvénytelen lánya, „Paulina”.¹⁹

Amade László törvénytelen lányának születése

Az, hogy báró Amade Lászlónak lett volna egy „hivatalosan” is törvénytelen lánya, eddig teljesen ismeretlen tény volt. A véletlennek köszönhetően azonban sikerült rátalálnom a dunaszerdahelyi római katolikus plébánia matrikuláiban – ma a Pozsony Megyei Állami Levéltárban – „Amade” Ilona keresztelési anyakönyvi bejegyzésére. A latin nyelvű dokumentum szerint a „Nagy-Udvarnok”-on (ma a szlovákiai Velké Dvorníky) született és 1745. december 28-án megkeresztelt „Spurius” (törvénytelen) származású „Helena” (Ilona) szülei „Baro Ladislaus Amadé” (báró Amade László) és

17 MNL OL, X 2003. A Budapest-belvárosi római katolikus egyház anyakönyveinek mikrofilmmásolatai: Halottak anyakönyve, 45. kötet, 2370/1731. fsz.

18 FEHÉR Jolán Antónia, *Budapest Székesfőváros temetőinek története*, Bp., M. Kir. József Műegyetem, 1933, 63–65.

19 Moravský zemský archiv v Brně, Matriky, Římskokatolícky farní úřad Brno sv. Jakub, Inv. č. 16887, Fol. 167.

„Juditha Forgó” (Forgó Judit) volt.²⁰ S hogy mi lett ennek a lánynak a sorsa? Nos, nagy valószínűséggel még gyermekkorában elhunyt, de erről anyakönyvi forrással nem rendelkezünk. Annyi bizonyos csupán, hogy a halála – a dunaszerdahelyi matrikulák tanúsága szerint – nem Nagyudvarnokon következett be.

Amade László második feleségének halála

A legfrissebb szakirodalom szerint báró Amade Lászlóné, született Paulina Weltzl 1754-ben távozott az élők sorából. Arról azonban, hogy hol és pontosan mikor hunyt el az asszony, eddig nem voltak adataink.

Hosszas kutatás után a pozsonyi Szent Márton római katolikus plébánia matrikuláiban – ma Pozsony Főváros Levéltárának (Archív hlavného mesta Slovenskej Republiky Bratislavy) őrizetében – találtam meg a keresett anyakönyvi bejegyzést. A német nyelvű dokumentum szerint 1754. április 29-én, 38 éves korában hunyt el „H[errn] v[on] Amady” (nemes Amade úr) neje, „Frau Paullina” (Paulina asszony).²¹

Amade László halála

Mint fentebb említettem, a szakirodalomban az áll, hogy báró Amade László Felbáron hunyt el 1764. december 22-én, és Szentantalon temették el.

A felbári római katolikus plébánia matrikuláiban – melyek a Pozsony Megyei Állami Levéltár őrizetében vannak – sikerült megtalálnom ezt a fontos anyakönyvi bejegyzést is. A latin nyelvű dokumentum szerint a Felbáron 1764. december 22-én elhunyt „Ill[ustris]simus ac Magnificus D[omi]nus L[iber] B[aro] Ladislaus Amadé de Varkony, perpetuus in Böös, Baár, Csúz, Iszka-Sz[ent] György, et Marczalteö” (méltóságos és nagyságos várkonyi báró Amade László urat, Bős, Felbár, Csúz, Iszkaszentgyörgy és Marcaltő örökös urat), „S[acrae] C[aesareae] R[egiae] Ma[jes]t[at]is Camerarius, Excelsa Camera Hungarico Regio Consiliarius, et Colonellus” (a császári-királyi apostoli felség kamarását, a Magyar Királyi Kamara tanácsosát és ezredest) „Crypta I[lusstrissima] Familia S. Antoniensem” (a méltóságos család szentantali kriptájában) temették el.²²

20 Štátny Archív v Bratislave (a továbbiakban: SAB), Zbierka cirkevných matrík, Rímsko-katolícky farský úrad Trnava, Inv. č. 729, Fol. 178.

21 Archív hlavného mesta Slovenskej Republiky Bratislavy, Zbierka cirkevných matrík, Rímsko-katolícky farský úrad Bratislava sv. Martina, Inv. č. 81, Fol. 16.

22 SAB, Zbierka cirkevných matrík, Rímsko-katolícky farský úrad Horný Bar, Inv. č. 986, Fol. 624.